

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kogukonnahariduse ja huvitegevuse õppekava

Terje Sõrmus

**ÕPILASKODU KASVATAJA TÖÖKAVA ERIVAJADUSEGA LASTE
ARENGUVAJADUSTE TOETAMISEKS**

Loov-praktiline lõputöö

Juhendaja: Külli Salumäe, MA, huvihariduse õpetaja

Viljandi 2023

Resümee

Õpilaskodu kasvataja töökava erivajadusega laste arenguvajaduste toetamiseks.

Kõigil lastel ei ole võimalust käia kodukoha lähedal koolis. Põhjuseks, miks laps peab asuma õppima kodust kaugemal asuvas koolis ning elama õpilaskodus, võivad olla ka hariduslikud erivajadused. Käesoleva loov-praktilise lõputöö eesmärgiks on koostada õpilaskodu kasvataja töökava, mis toetab ühe konkreetse õpilaskodu erivajadusega laste arengut. Viisin läbi fookusgrupi intervjuu kooli töötajatega, et välja selgitada nende arvamus, missugustele õpilaskodu laste vajadustele tuleks rohkem tähelepanu pöörata ning missuguste tegevustega saaks õpilaskodu kasvataja laste arengut täiendavalt toetada. Õpilaskodu laste arvamuse väljaselgitamiseks kasutasin loov-uurimismeetodit, milles osales 12 õpilaskodu last. Töökava on koostatud pilootprojektina rakendamiseks 2023/24 õppeaasta septembrist detsembrini.

Võtmesõnad: lapse heaolu ja arenguvajadused, erivajadusega laps, õpilaskodu

Abstract

Work programme of teacher of boarding school to support development needs of children with special needs.

Not all children have the opportunity to go to school near their home. Special educational needs may also be the reason why a child has to start studying in a school that is further away from home and live in a boarding school. The aim of this creative-practical thesis is to prepare a work programme for the teacher of the boarding school that supports the development of children with special needs in one particular boarding school. I conducted a focus group interview with the employees of the school in order to find out their opinion on which needs of the children of the boarding school should be given more attention and what activities could further support the development of the children of the teacher of the boarding school. In order to determine the opinion of the children of the boarding school, I used the creative research method, which involved 12 children of the boarding school. The work programme has been prepared as a pilot project for implementation from September to December of the academic year 2023/24.

Keywords: child welfare and development needs, child with special needs, student home

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Lõputöö teoreetiline taust.....	6
1.1 Lapse heaolu	6
1.1.1 Erivajadusega laps	8
1.2 Erivajadusega lapse arenguvajadused	8
1.2.1 Hariduse roll erivajadusega lapse täisväärtusliku elu tagamisel.....	9
1.2.2 Õpilaskodu kasvataja õpilase arengu toetajana.....	12
1.3 Õpilaskodu.....	12
1.3.1 Õpilaste arengu toetamine õpilaskodus	13
1.4 Varasemad uuringud õpilaskodudest ning seal elavatest lastest	13
1.5 Õpilaskodust, millele on koostatud kasvataja töökava.....	14
2. Miniuurimused	15
2.1 Kooli ja õpilaskodu töötajate vaade õpilaste vajadustele, millele õpilaskodu peaks vastama	16
2.2 Fookusgrupi intervjuus välja toodud vajadused õpilaskodu lastele	17
2.3 Õpilaskodu laste väljendatud soovid ja vajadused	20
2.4 Õpilaskodu kasvataja tööülesanded.....	22
2.5 Õpilaskodu kasvataja töökava 2023/24 õppeaastaks.....	27
3. Refleksioon.....	30
Kokkuvõte	32
KASUTATUD ALLIKAD.....	Error! Bookmark not defined.
Lisa 1. Fookusgrupi intervjuu küsimused	36
Lisa 2. Pildid	37

Sissejuhatus

Kõigil lastel ei ole tänapäeval võimalik käia kodu lähedal koolis. Põhjuseid selleks võib olla mitmeid, näiteks raskused koduses keskkonnas, millest tingituna ei ole lastevanematel võimalust pakkuda lastele turvalist keskkonda ja abi õppimisel. Kooli oluline ülesanne on luua ja säilitada iga õpilase turvatunnet. Kui kodupoolne turvatunne jätab mingil põhjusel soovida, siis on kooli ülesanne toetada kodu (Märtson, 2017).

Sellest tulenevalt peavad lapsed õppima koolides, mis on kodukohast kaugemal ja hakkama elama õpilaskodus. Karro (2017) järgi käivitus 2002. aastal õpilaskodude projekt, mille käigus ehitati koolide kõrvale õpilaskodusid juurde ning selle tulemusena suurenes ka riigieelarveliste kohtade arv koolides.

Põhikool on lastele kohustuslik. Selleks, et lapsed saaksid oma koolikohustust täita, on loodud õpilaskodud ning nendes tingimused, et ka kooliväliselt arendavaid tegevusi teha. Kui õpilaskodusse paigutamise ajendiks on enamasti väljakujunenud koolikohustuse eiramise probleem, siis edaspidi peaks jõudma selleni, et õpilaskodu on vahend probleemi ennetamiseks (Tiko, 2004, lk 19). Õpilaskodu tegutsemise tingimustes ja korras (2010) § 1 on kirjas, et õpilaskodus korraldatakse õppekavavälisest tegevust, millega tagatakse õpilasele tema vajadustele ja huvidele vastavad õppimis-, elamis- ja kasvatustingimused.

Töötades ise hariduslike erivajadustega laste õpilaskodus kasvatajana näen, et õpiraskustele lisaks on neil lastel puudus sotsiaalsetest oskustest, tähelepanust ning turvatundest, mida kodu neile pakkuda ei suuda. Kasvatajana pean looma keskkonna, kus nad tunneksid ennast turvaliselt ning toetama nende arenguvajadusi. Õpilaskodus elavad väga erinevas vanuses ja erinevate erivajadusega lapsed, kellest igapähele on mingid rahuldamata vajadused, et elada täisväärtuslikku elu.

Teppan (*s.a.*) on välja toonud Maslow käsitluses esmased vajadused, mis peaks igal inimesel olema täidetud: füsioloogilised vajadused, turvalisusvajadus, armastus- ja kuuluvusevajadus, tunnustusvajadus ja eneseteostusvajadus. Selleks, et laps saaks keskenduda õppimisele, tuleb luua tingimused tema rahuldamata vajaduste täitmiseks. Maslow on leidnud ka seda, et koolid peaksid tunduvalt rohkem pöörama tähelepanu õpilaste sotsiaalse heaolu määramisele ja loomisele.

Käesolev lõputöö on välja kasvanud soovist tõsta õpilaskodu kasvatajatöö kvaliteeti. Töö **eesmärgiks** on koostada õpilaskodu kasvataja töökava erivajadusega lapse arenguvajaduste toetamiseks ühele väikelinna koolile, mida rakendades proovin muuta laste elukeskkonna õpilaskodus selliseks nagu nemad seda vajavad.

Eesmärgi saavutamiseks vajasin vastuseid järgmistele **küsimustele**:

1. Missugused on õpilased, kes elavad õpilaskodus?
2. Missugused on õpilaskodu laste arenguvajadused?
3. Missugused õpilaskodus juba kasutatavad tegevused vastavad õpilaste arenguvajadustele?
4. Missuguste täiendavate tegevuste rakendamine oleks vajalik õpilaskodu laste arenguvajadustele vastamiseks?

Viisin läbi fookusgrupi intervjuu kooli töötajatega, et välja selgitada nende arvamus, missugused on õpilaskodu laste rahuldamata vajadused ja missuguseid lahendusi võiks kasutada nende toetamiseks.

Laste arvamuse väljaselgitamiseks kasutasin loov-uurimismeetodit, milles osales 12 õpilaskodu last.

Loovpraktiline lõputöö koosneb kolmest peatükist. Töö esimeses peatükis annan ülevaate lapse heaolu ja arengu käsitlemisel olulistest põhimõistetest ning eelnevatest uuringutest, mis on tehtud õpilaskodudest ning seal elavatest lastest. Teises peatükis annan ülevaate miniuurimuste läbiviimise protsessist ja tulemustest ning koostatud **töökavast**, mida asun õpilaskodu kasvatajana rakendama 2023/24. õppeaasta sügisest alates. Kolmandas osas refleksiooni kirjutamisel lähtun ALACT refleksioonimudelist.

1. Lõputöö teoreetiline taust

Käesolevas peatükis annan ülevaate lõputöös käsitlevatest mõistetest: lapse heaolu ja arenguvajadused, erivajadusega laps, õpilaskodu. Samuti toon välja eelnevad uuringud, milles on käsitletud õpilaskodu laste vajadusi ja probleeme.

1.1 Lapse heaolu

Lastekaitseaduses (2014) §4 on öeldud, et lapse heaolu on lapse arengut toetav seisund, milles lapse füüsilised, tervislikud, psühholoogilised, emotsionaalsed, sotsiaalsed, kognitiivsed, hariduslikud ja majanduslikud vajadused on rahuldatud.

Lapse heaolu saab vaadata kahes aspektis: 1) lapse heaolu lapsena (nt lapse tervis, hariduse omandamine, oluliste täiskasvanute ja eakaaslaste olemasolu ning suhted nendega, laste suhtes valitsevad hoiakud ja lastega seotud väärtushinnangud, laste ligipääs ühiskonna hüvedele jne ehk lapse heaolu füüsilisest, vaimsest, emotsionaalsest, käitumuslikust ja eetilisest aspektist); 2) lapse heaolu kui ettevalmistus edukaks täiskasvanupõlveks (nt teadmiste ja oskuste ning füüsiliste ja vaimsete ressursside väljaarenemine nii lapse isiklike eesmärkide kui ka ühiskonna jätkusuutlikkust kindlustavaid tegevusi ehk sotsiaalseid eesmärke silmas pidades) (Kutsar, 2008).

Veel on öeldud, et lapse õigused, mis oma olemuselt on inim- ja kodanikuõigused, loovad talle aluse olla nähtud ja kuulnud ning annavad õiguse aktiivselt ühiskonnaasjades osaleda. Bronfenbrenneri järgi mõjutavad last mitmesugused keskkonnad – kodu, sõbrad, kool, kogukond, ühiskonnakorraldus, mitmesuguste teenuste olemasolu ja kättesaadavus jne. lapse heaolu kujuneb lapse ja nimetatud keskkondade vastastikusel suhtel. Lapse toimimise lähim keskkond on perekond. Kutsari (2008) kohaselt kujuneb lapse heaolu suuresti perekonna kontekstis ja seda mõjutab otseselt pere toimetulek (Reinomägi *et al.*, 2013, lk 7-8).

Lapse õiguste konventsiooni (Lapse ... 1991) järgi on lapsel õigus adekvaatsele elustandardile. Igal lapsel on õigus eluasemele, mis vastaks lapse kehalisele, vaimsele, hingelisele, kõlblisele ja sotsiaalsele arengule. Vanema(te) või teiste lapse eest vastutavate isikute esmane kohustus on tagada olenevalt oma võimetest ja rahalistest võimalustest lapse arenguks vajalikud elutingimused. Lapsel on õigus ka puhkusele ja jõudeajale, mida ta saab kasutada mänguks ja meelelahutuslikuks tegevuseks ning vabaks osavõtuks kultuuri- ja kunstielust. Samuti on lapsel õigus väljendada oma arvamust teda puudutavates küsimustes ja

tema seisukohti tuleks täiskasvanutel arvestada. Seega, lapse õigusi järgides võimaldavad täiskasvanud lapsel oma kasvukeskkonna loomisel kaasa lüüa (Laes *et al.*, 2013, lk 13).

Laps vajab iga päev turvalist elukeskkonda, mitmekülgset ja täisväärtuslikku toitu ning võimalust teha tervist toetavaid valikuid. Samuti vajab ta lapsesõbralikke tervishoiu-, haridus- ja hoolekandeteenuseid. Kõige enam vajab laps aga vanemaid, kes saavad olenemata oma sotsiaal-majanduslikest oludest lapse vaimset, sotsiaalset, füüsilist ja emotsionaalset arengut toetada. Laste tervis ja heaolu on seotud riigi sotsiaal-, haridus-, tervishoiu- ja majanduspoliitikaga, mis oleneb täiskasvanute otsustest, tegevustest ja toimetulekust. Tervislikule eluviisile pannakse alus lapseas ning lapse tervise ja heaolu huvides peab tal olema toetav keskkond nii kodus, lasteaias, koolis kui ka kodukohas ja ühiskonnas laiemalt (Pertel *et al.*, 2013, lk 42).

ÜRO lapse õiguste konventsiooniga liitunud riigid, nende seas Eesti, tunnustavad lapse õigust haridusele, puhkusele ja jõudeajale ning on kokku leppinud hulga põhimõtteid, kuidas seda tagada. Konventsiooni järgi peab haridus olema aluseks lapse isiksuse, vaimuannete ning vaimsete ja kehaliste võimete võimalikult täiuslikuks arendamisele ning väärtuste kasvatamisele, valmistades ühtlasi last ette vastutusvõimeliseks eluks ja kasvatades teda lugupidavaks looduskeskkonna suhtes. Puhkust ja jõudeaega peab laps saama kasutada mänguks ja meelelahutuslikuks tegevuseks oma ea kohaselt ning vabaks osavõtuks kultuuri- ja kunstielust. Eesti Vabariigi lastekaitseaduse kohaselt on igal lapsel õigus tema isiksusest lähtuvale ja edusammude tunnustamisele tuginevale haridusele, mis toetab tema vaimsete ja kehaliste eelduste väljaarendamist ja tervikliku isiksuse kujunemist. Kehtestatud on kohustuslik põhiharidus ning kohaliku omavalitsuse ja riigikoolides on õppimine tasuta. Ka lapse õigus puhkusele ja jõudeajale on tagatud lastekaitseadusega, mille kohaselt tuleb lapsele luua võimalused ja tingimused mänguks. Laps kasutab oma õigust puhkusele ja jõudeajale sageli noorsootöös – laagris, malevas, huvitegevuses, noorteühenduses, noorteprojektis või osaluskogus. Paljud koolis õpitud teadmised omandavad lapse jaoks tähenduse ja saavad järele proovitud just nendes tegevustes ja keskkondades (Ilves, 2013, lk 84).

Selleks, et parandada ühiskonna võimekust tagada laste tervislik ja turvaline areng ning heaolu, on loodud kontseptsioon lapse heaolukolmnurgast, mille ühe külje moodustavad lapse arenguvajadused, mis omakorda jagunevad: a) tervis, b) haridus, c) emotsionaalne ja käitumuslik areng, d) identiteet, e) perekondlikud ja sotsiaalsed suhted (Lapse heaolu..., 2017).

1.1.1 Erivajadusega laps

Erivajadusega laps on sama lai mõiste nagu tavalaps. Sageli on erivajaduse probleemid peidus just väliselt igati normatiivse lapse sees ning probleemid, konkreetsed raskused, puudused, võimetused on need, mis tekitavad sellele lapsele erilise vajaduse teistsuguse lähenemise järele. Erivajadusega laps vajab armastust, hellust ja hoolt, mõistmist, sõprust, abi, tunnustust – kõike seda, mida tavalapski vajab (Tamm, 2006).

Erivajadusega laps on laps, kelle võimetest, tervise seisundist ja kultuurilisest taustast ning isiksuseomadustest tingitud arenguvajaduste toetamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse keskkonnas: mängu- ja õppevahendites, ruumides, õppe- ja kasvatusmeetodites ja rühmade tegevuskavades, millesse laps kuulub (Pedak, *s.a.*).

Samuti loetakse erivajaduseks kõike seda, mis tingib vajaduse muuta ja kohandada keskkonda ja tegevusi, et tagada lapsele maksimaalsed võimalused arenguks (Pedak, *s.a.*).

Erivajadusega lapsi on erinevaid, nagu näiteks: a) füüsilise puudega laps, b) vaimse puudega laps, c) kõnepuude või- häiretega laps, d) psüühiliste või käitumuslike häiretega laps, e) füüsilise või vaimse arengupeatusega laps, f) õpiraskustega laps, g) suhtlemisraskustega laps, h) sagedaste tervisehäiretega laps, i) pikemat aega koolist eemal viibiv laps ja j) andekas laps (Pedak, *s.a.*).

1.2 Erivajadusega lapse arenguvajadused

Lapse arenguvajadused jaotuvad viieks valdkonnaks (Lapse heaolu..., 2017): a) tervis, b) haridus, c) identiteet, d) pere- ja perevälised suhted ning e) tundeelu ja käitumine.

Tervise alla peetakse silmas, et lapse tervise seisund on hea, ta magab hästi ning erinevaid valusid on harva.

Hariduse all on mõeldud seda, kuidas toetavad ümbritsev keskkond ja last ümbritsevad inimesed lapse mitmekülgset arengut ja õppimist, positiivset sidet haridusasutusega ja suhteid eakaaslastega.

Identiteedi all on mõeldud positiivset enesehinnangut, mille võimaldab see, kui laps saab tunda ennast armastatuna ja väärtuslikuna, saab positiivseid sõnumeid ja tunnustust, kujuneb iseseisvaks, õpib järk-järgult tundma teda ümbritsevat keskkonda, inimesi ja iseennast, kogeb ja avastab turvaliselt uusi asju ning austatakse lapse vajadust privaatsusele. Samuti kuulub siia see, et laps usaldab ennast ja teisi ning on kindel oma identiteedis ja kuuluvuses perekonda, kogukonda, lapsel on tema enda isiksusega, seksuaalse orientatsiooni ja soolise kuuluvusega seotud positiivsed emotsioonid ning tunne, et teda perekonnas ja

kogukonnas aktsepteeritakse. Lapse iseseisvus on eakohane ja vanemate poolt toetatud ning tal on üksi õppimise oskus.

Pere- ja pereväliste suhete all on mõeldud südamlikke ja kaitsvaid suhteid - lapse tundeid märgatakse ja nendega arvestatakse, laps õpib asju nägema teiste inimeste vaatenurgast, kujuneb kiindumussuhe ning suhted õdede-vendadega ning lähisugulaste lastega.

Tundeelu ja käitumine on normikohane, laps on heatahtlik, oskab probleeme lahendada ja järgib ühiskondlikke käitumisnorme ning tuleb toime keerulistes ja stressirohketes olukordades. Tal on positiivsed suhted koolis, turvaline seotus, armastus, soojus ja hellus vähemalt ühe täiskasvanuga. Ta on elurõõmus, rahulolev ja oskab oma tundeid (nt viha, pahurus, kurbus) eakohaselt kontrollida.

1.2.1 Hariduse roll erivajadusega lapse täisväärtusliku elu tagamisel

Kohustusliku põhihariduse omandamist ja erivajadustega õpilaste õppekorraldust reguleerib Eestis Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (PGS). Põhihariduse omandamine toimub põhikooli riikliku õppekava või põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava alusel. Lihtsustatud riikliku õppekava alusel toimuv õpe on lihtsustatud (LÕK), toimetuleku- (TÕK) või hooldusõpe (HÕK), vastavalt lapse vajadusele. Lihtsustatud õppekaval õpivad lapsed, kellel on vaimse võimekuse tõttu keeruline sammu pidada eakaaslastega ning kellele tavaõppekava ei ole võimete kohane. Toimetuleku õppekava on mõeldud mõõduka või raske intellektipuudega lastele ning hooldusõppekava sügava intellektipuudega või liitpuudega lastele (Põhiharidus, *s.a.*).

Erivajadusega ja puudega lapse täisväärtusliku elu tagamisel on haridus üheks võtmeteguriks. Parimad tulemused saavutatakse koostöös sotsiaal- ja tervisevaldkonna ning perega (Puudega..., *s.a.*).

Kaasamise, vahetu suhtluse ja ühiste eesmärkide seadmisega saavad palju olulist ära teha kõik osapooled. Eesti haridussüsteemis kehtib kaasava hariduse põhimõte, mis tähendab seda, et haridus peab vastavalt võimetele ja vajadustele olema võrdselt kättesaadav kõigile – ka kõige raskema puudega lastele. Kaasavas hariduses lähtutakse ka sellest, et kõik lapsed, vaatamata oma erivajadusele, õpivad üldjuhul kodukohajärgses koolis ning saavad tänu kohandustele vajalikku tuge ja toetust (Puudega..., *s.a.*).

Kaasav ühiskond on Põhjamaades laialt levinud idee, mis suunab meid olema arvestav ja lugupidav kõikide inimeste suhtes. Idee põhineb üksteise erinevustega leppimisel ning näeb

ette iga indiviidi tunnustamist vastavalt tema enda võimetele ja oskustele (Lubja, 2018). Õppekorralduses tähendab kaasava hariduse põhimõtete järgimine seda, et õpilase elukohajärgses haridusasutuses arvestatakse õpilaste individuaalsete akadeemiliste, sotsiaalsete võimetega ja vajadustega ning tagatakse vajalike tugisüsteemide kättesaadavus (Rajaleidja, 2020).

Oluline on, et õpilasele kohandatakse õpe tema arengu vajadustele, selleks saab jagada õppe nelja faasi (Skogen & Holmberg, 2002):

- 1) eesmärgi sõnastamine, mille suunas õpilast juhendatakse – on väga tähtis teadvustada, et eesmärgi arutelu ja analüüsiga ei ole võimalik lõplikult valmis saada, see on pidev protsess;
- 2) õpilase seisundi kaardistamine, millest lähtub edasine arengu toetamine ja õppetöö;
- 3) korraldamine, et õpilasel oleks võimalik eesmärgini jõuda; õpetaja põhiväljakutse on õpilase abistamine õpi- ja arenguprotsessis, mis viib õpilase seisundist lähtuva võimaliku eesmärgini; oluline on ka õpetaja ja õpilase koostöö ühiste eesmärkide leidmisel;
- 4) õpilase arengu- ja õpiprotsessi hindamine – hindamiskorra loomine, mis teeniks õpiprotsessi huve.

Nelis ja Pedaste (2020) on esitanud Häidkind ja Orase uuringutulemused, et Eesti õpetaja jaoks seostub kaasav haridus eeskätt kõikide laste koos õpetamise ja individuaalse lähenemisviisiga, mille juures peetakse oluliseks tugisüsteemi rolli ning koostööd perekonnaga.

Kõik õpilased ja nende erinevad vajadused peavad olema hariduse keskpunktiks. Nad peaksid saama oma õppimise juures kaasa rääkida ning saama vajalikku tuge ja teenuseid. Kool peaks pakkuma hoolivat, innustavat ja õppimist soodustavat keskkonda ning ootama kõigilt õpilastelt nende võimete täielikku välja arendamist. (Euroopa Komisjon, 2020)

Õpilased peavad tundma, et neil on kontroll oma õpingute üle, ja neile peab andma võimaluse oma arvamust avaldada. Veel saab lapsi toetada sellega, et arendada nende üldpädevusi. Üldpädevused hõlmavad inimese teadmisi, oskusi ja hoiakuid (ka uskumusi, väärtusi), mis tagavad suutlikkuse elus loovalt, ettevõtlikult ja paindlikult toimida (Haridus- ja Noorteamet, *s.a.*).

Kikas (2015) on öelnud, et üldpädevuste omandamine aitab edukalt toime tulla kõigis eluvaldkondades, toetab õpilase arengut tervikuna ja loob aluse ainealaste teadmiste paremaks mõistmiseks. Üldpädevuste arendamisel tuleb arvestada õpilaste arengutaseme,

tunnetusprotsesside ja motivatsiooni iseärasuste ning olemasolevate teadmiste ja uskumustega (Kikas & Toomela, 2015).

Põhikooli riiklikus õppekavas (2023) §4 punktides 3-4 on välja toodud, et üldpädevused on ainevaldkondade ja õppeainete ülesed pädevused, mis on olulised inimeseks ja kodanikuks kasvamisel. Üldpädevused kujunevad kõigi õppeainete kaudu ning tunni- ja koolivälises tegevuses. Üldpädevuste kujunemist jälgivad ja suunavad õpetajad omavahelises koostöös ning kooli ja kodu koostöös. (Põhikooli riiklik õppekava, 2011)

Õpilastes kujundatavad üldpädevused on (Põhikooli riiklik õppekava, 2011):

- 1) kultuuri- ja väärtuspädevus;
- 2) sotsiaalne ja kodanikupädevus;
- 3) enesemääratluspädevus;
- 4) õpipädevus;
- 5) suhtluspädevus;
- 6) matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus;
- 7) ettevõtlikkuspädevus;
- 8) digipädevus.

Õpilaskodu last saab toetada mitteformaalse õppimise kaudu. Mitteformaalne õpe leiab aset väljaspool formaalharidust ning on ette võetud teadlikult, eesmärgiga end arendada, see õpe võib toimuda väga mitmesugustes keskkondades ning see on vabatahtlik (mitteformaalne..., *s.a.*)

Mitteformaalset õppimist võib kirjeldada kui inimese teadlikku arenemist sotsiaalses keskkonnas. Mitteformaalsele õppimisele on omane (Haridus- ja Noorteamet, *s.a.*):

- **eesmärgipärasus ja kavatsuslikkus** - õppetegevus on organiseeritud ja struktureeritud eesmärkidest lähtudes;
- **vabatahtlikkus** - õppija on motiveeritud õppima;
- **personaalne lähenemine** - Õppimisprotsessi ülesehitus tugineb õppija varasematele kogemustele ja teadmistele ning enesetäiendamise vajadusele;
- **paindlikkus** - nii mitteformaalse õppimistegevuse protsessi, struktuuri, keskkonna kui ka meetodite väljatöötamisel;
- **kättesaadavus kõigile** - olenemata varasematest õpikogemustest, oskuste-teadmiste tasemest, majanduslikust olukorrast jms peab õppimine olema kättesaadav ja jõukohane;
- **individuaalse ja sotsiaalse õppimise tasakaal.**

1.2.2 Õpilaskodu kasvataja õpilase arengu toetajana

Tiko (2004) on öelnud, et õpilaskodus ei saa töötada lihtsalt hea inimene, õpilaskodu kasvataja peab olema võimeline õpilasi toetama ja motiveerima nii õpiülesannete täitmisel kui ka vaba aja sisustamisel ja õpilaskodus korra hoidmisel. Veel on Tiko arvamusel, et kasvatajal peab olema õpilaste hulgas autoriteet ja samas peab ta olema empaatiline inimene, kes suudaks lapsi nende muredes aidata. Ta on see, kes seisab õpilase kõrval ja on vahelüliks kooli ja kodu vahel. Veel arvab Tiko, et ideaalne kasvataja õpilaskodus oleks sotsiaalpedagoogi, eripedagoogi või noorsootöötaja kvalifikatsiooniga inimene.

1.3 Õpilaskodu

Õpilaskodu on kooli juurde loodud institutsioon, kus sotsiaalsete toimetulekuprobleemidega ja riskiperede lapsed saavad elada üldjuhul viis päeva nädalas, käia koolis ja tegeleda huvitegevusega. Sellisena toetab õpilaskodu laste toimetulekut põhihariduse omandamisel, kompenseerides koduse toetuse puudumist (Talu & Tiko, 2009)

Riik eraldab toetust põhikooliealiste õpilaste elamiseks munitsipaal- või erakoolide õpilaskodudes, et toetada nende koolikohustuse täitmist (Haridus- ja Teadusministeerium, 2022).

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses (2023) §39 punktis 2 on välja toodud, et õpilaskodus korraldatakse õppekavavälist tegevust, millega tagatakse õpilasele tema vajadustele ja huvidele ning turvalisuse ja tervisekaitse nõuetele vastavad õppimis-, elamis- ja kasvatustingimused.

Haridus- ja teadusministeeriumi määruses Õpilaskodu tegutsemise tingimused ja kord (2013) §4 on välja toodud:

1. Kool tagab õpilase õpilaskodus viibimise ajal tema vaimse ja füüsilise turvalisuse ning tervise kaitse;
2. Õpilaskodus loob kool õpilasele soodsad tingimused sotsiaalsete oskuste arendamiseks, õppimiseks, enesearenduseks, suhtlemiseks, huvitegevuseks, vaba aja sisustamiseks ning puhkamiseks, arvestades õpilaste individuaalseid vajadusi;
3. Õpilaskodus peab olema tagatud õpilaste individuaalsetele vajadustele vastava nõustamisteenuse kättesaadavus, mis annab tuge õpilase eneseväärikustunde tõstmiseks.

1.3.1 Õpilaste arengu toetamine õpilaskodus

Õpilaskodu laste arengu toetamiseks on oluline laste osalemine oma vajaduste saavutamiseks. Martinson (2017) on välja toonud Lundy käsitluses noorte osalemise mudeli, millel on neli elementi: a) **koht** - noortele peavad olema loodud võimalused avaldada arvamust, b) **hää** - noored peavad saama täiskasvanutelt abi oma arvamuste väljendamisel, c) **kuulajaskond** - noorte arvamusi tuleb kuulata ning d) **mõju** - noorte arvamustega tuleb arvestada ning kui võimalik, siis ellu viia. Õpilaskodus on vajalik toetada iga lapse individuaalset osalemist – see tähendab, et neil on valikud ning nad väljendavad oma seiskohti selle kohta, millises ühiskonnas nad tahavad elada.

1.4 Varasemad uuringud õpilaskodudest ning seal elavatest lastest

Viimasel kümnendil on kirjutatud mitmeid õpilaskodude temaga seonduvaid bakalaureuse- ja magistritöid.

Ossis (2015) lõputööst, mis käsitles õpilaskodu teenust vajavate õpilaste probleeme, selgus, et õpilaskodu eesmärgina nähakse sotsiaalsete raskustega perede laste esmavajaduste täitmist ning lapse sotsiaalsete oskuste kujundamist, mida edaspidises elus vaja võib minna.

Karro (2017) on uurinud oma bakalaureusetöös üldhariduse omandamise ajal õpilaskodus elanud noorte kooliaega ja selle mõju nende praegusele elule. Peamiseks põhjuseks, miks nad on olnud õpilaskodus, selleks on kodune olukord: ebapiisavad tingimused, kodune vägivald ja vanemate alkoholiprobleemid. Töö autor viitab sellele, et see iseloomustab hästi õpilaskodude peamist funktsiooni Eestis - pakkuda vähemate võimalustega lastele nende arengu tarbeks turvalist ja arendavat keskkonda, mida kodu ei pruugi võimaldada.

Taits (2013) on lõputöös käsitlenud õpilaskodu rolli sotsiaalsete probleemide leevendajana lastevanemate, pedagoogide ja tugipersonali vaates. Töös selgus, et õpilaskodu pakub sooja tuba, sooja sööki, järelevalvet ning soodsat keskkonda hariduse omandamiseks. Nii pedagoogid kui ka lapsevanemad leidsid, et õpilaskodu on õpilasele nagu teine kodu, kuid õpilaskodus on elamiseks ja õppimiseks loodud paremad tingimused kui paljudel laste endi kodudes.

Kaev (2013) magistritöö eesmärgiks oli teada saada, miks ja kuidas tänaseks põhikooli lõpetanud noored elasid õpilaskodus ning kuidas õpilaskodu toetas nende vajadusi ja toimetulekut. Uurimustulemused kinnitasid, et õpilaskodu täitis laste esmavajadused (toit, uni,

eluase) aitab kaasa õpitulemuste paranemisele, pakub huvitegevuses osalemise võimalusi, tunnustust ja eduelamusi ning toetab toimetulekuoskuste omandamisel ja iseseisvumisel.

1.5 Õpilaskodust, millele on koostatud kasvataja töökava

Kooli ajalugu, millele õpilaskodu kuulub, ulatub 1970 aastasse, mil asutati Eriinternaatkool. Sel ajal õppis koolis 83 õpilast ja neist enamus elas õppeperioodil kooli internaadis. Kooli nimi, õppesisu ja -keskkond on ajas muutunud. Hetkel osutatakse õpilaskodu tugiteenust neile õpilastele, kes seda vajavad sotsiaalse erivajaduse tõttu. Neil on võimalik elada seal kogu õppeperioodi ajal. Õpilaskodu teenust kasutavate laste arv on hetkel 12. Õpilaskodus töötab 2 kasvatajat ja 1 abikasvataja.

Õpilaskodu töötab pererühmana, juhindudes kodukorrast, mida õpilased on kohustatud täitma. Kodu elanikel on võimalus osaleda õppekavavälistes tegevustes, mida korraldavad kasvatajad, võttes arvesse laste vajadusi ja huvisid.

Õpilaskodu kasvatajana alustasin tööd 2 aastat tagasi ja siis oli lapsi 6. 2022. aastal koliti õpilaskodu kooliga samasse majja, mille järel oli võimalik pakkuda veel 6 lapsele õpilaskodu kohta, sest nõudlus oli suur. Tööle asudes ei olnud mul kogemusi, teadmisi ega oskusi, kuidas võiks välja näha töö erivajadustega lastega, aga kahe aasta jooksul olen saanud selgeks, mida need lapsed vajavad, mis on nende erivajadused.

Minu tööülesanded on kirjas pererühma kasvataja ametijuhendis.

- Korraldan õpilastele õppekavavälisest tegevust.
- Toetan lapsi sotsiaalsete oskuste omandamisel (enesehügieen, suhtlemine teiste lastega, puhtuse ja korra hoidmine).
- Suhtlen tugivõrgustikuga ja lastevanematega, annan tagasisidet laste arengu kohta.
- Lahendan laste ettetulevaid probleeme.
- Arvestades õpilaste erivajadustega kaasan neid otsustamisse ja tegevustesse.
- Öisel ajal tagan lastele piisava uneaja ja turvalisuse.

Pean kasvatajatöös väga oluliseks suhtlemist ja koostööd lastevanematega. Samas pean oluliseks õppida tundma last individuaalselt, märgata ja arvestada tema vajadusi ning selle läbi luua usalduslik suhe. Oma vähese töökogemuse põhjal võin välja tuua õpilaskodu laste vajadused, mida olen märganud: et oleks palju süüa, oma isiklik tuba, kallistused enne magamaminekut, tunnustamine, lihtsalt olemise aega, et oleks võimalik lihtsalt olla – midagi tegemata.

Selleks, et saaksin oma tööd õpilaskodus veel efektiivsemalt teha, koostasid endale 2023/24.õppeaastaks töökava, mis on kooskõlas õpilaskodu kodukorraga ja toetab laste arenguvajadusi. Sisendina kasutasin nii laste endi arvamusi ja soove kui kooli töötajate hinnanguid.

2. Miniuurimused

Käesolev lõputöö ühe osana on läbi viidud kaks miniuurimust.

Esimeses uurimuses osalesid kooli töötajad, kes on pädevad kaasa rääkima õpilaskodu laste vajaduste teemal. Uurimismeetodina rakendasin fookusgruppiintervjuud. Fookusgrupp on struktureeritud küsitluskava järgi toimuv vestluslik rühmaintervjuu, millel on kindel, küllalt kitsas teemafookus ning eesmärk saavutada vestluses osalevate informantide omavaheline stimulatsioon (Vihalemm, 2014). Fookusgruppi intervjuu viiakse läbi väikese rühma inimestega mingil konkreetset teemal. Meetodi nimetus tuleneb sellest, et uurija juhib vestlust ja hoiab vestlust fookuses. See meetod sobib teema üldise tausta väljaselgitamiseks või uute ideede ja uurimishüpoteeside genereerimiseks. (Virkus, 2016)

Fookusgruppi moodustasid kooli direktor ja tugimeeskonna liikmed. Fookusgruppi moodustamiseks kirjutasin e-kirja ning suhtlesin silmast silma isikutega, kelle osalemist soovisin. Kõik kelle soovisin fookusgruppi kaasata, olid nõus kohe selles osalema. Fookusgruppi intervjuu toimumise kohaks valisin kooli raamatukogu, mis on hubane ja vaikne ning kõigile sobis see variant. Fookusgruppi intervjuus osales 6 intervjuueeritavat: direktor, sotsiaalpedagoog, õppealajuhataja, õpilaskodus kasvataja ja abikasvataja ning huvijuht. Intervjuueeritavad on töötanud erivajadustega lastega 2 aastast kuni 30 aastani.

Intervjuu toimus 24. aprill 2023. Intervjuu käigus esitasin grupile 12 küsimust (vt lisa 1), millele osalejad said vastata järjekorras, kuid ka üksteist täiendada. Fookusgruppi intervjuu kestis 60 minutit.

Teise miniuurimuse viisin läbi õpilaskodu lastega. Laste andmete kogumiseks kasutasin loovuurimismeetodit. See meetod on kvalitatiivsete visuaalsete uurimismeetodite laiema raamistiku alla kuuluv lähenemine, sellisel viisil on võimalik saada mitmekülgset informatsiooni, mis traditsiooniliste kvalitatiivsete uurimismeetodite kasutamisel jääb kättesaamatuks. Seda meetodit saab kasutada tundlike uurimisteemade puhul ning laste ja noorte eagrupi uurimisel. (Murumaa-Mengel, 2014)

Lastega korraldasin vestluse ja grupitegevuse, mille kaudu sain teada nende soovid ja vajadused. Tegevuse läbi viimiseks oli meil kasutada õpilaskodu puhkeruum. Tegevusse oli

kaasatud 12 õpilaskodu last, kes kõik väga soovisid minuga seda tegevust läbi viia. Koos õpilaskodu lastega meisterdasime värvilisest paberist maja ning majale pandi nimeks „Minu soovide ja vajaduste maja, et mul oleks siin hea olla!“.

Maja 6 aknasse kirjutasime pealkirjad:

- mis meeldib õpilaskodus;
- mis ei meeldi õpilaskodus,
- päevakava;
- tegevused, mis võiks õpilaskodus veel olla;
- millest tunden puudust;
- suhtlemine õpilaskodus.

Siis andsin õpilaskodu lastele valida märkmepaberid, mis olid erinevat värvi, nendele nad kirjutasid oma mõtteid, soove ja vajadusi ning kleepida need enda jaoks sobivasse aknasse.

Tegevuse õpilaskodu lastega (vt lisa 2) viisin läbi 3.aprillist – 14.aprillini. Tegin õpilaskodu laste mõtetest kokkuvõtte ning siis viisin lastega läbi vestluse, mille käigus nad seletasid mulle, miks nad selliseid soove välja tõid.

2.1 Kooli ja õpilaskodu töötajate vaade õpilaste vajadustele, millele õpilaskodu peaks vastama

Transkribeerisin fookusgrupi intervjuu kirjalikuks tekstiks, selleks kasutasin veebipõhist kõnetuvastusprogrammi. Andmete analüüsimiseks kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi. Lugesin teksti korduvalt läbi, et leida tekstist oluline info ja see kodeerida. Kodeerimise aluseks võtsin uurimusküsimused, millel soovisin vastuseid ning koostasid koodipuu (vt tabel 1).

Tabel 1. Kooli töötajatega läbiviidud fookusgrupi intervjuu analüüsimise koodipuu

Koodipuu			
Uurimusküsimused	Peakategooria	Alakategooria	
K1: Missugused on õpilased, kes elavad õpilaskodus?	K11: Identiteet	K111: Isiksuseomadused K112: Käitumistavad	
	K12: Tundeelu ja käitumine	K121: Turvaline keskkond K122: Peresuhted	
	K13: Haridus	K131: Vahemaa kodust koolis	
	K14: Tervis	K141: Elutingimused	
		K142: esmavajadused kaetud	

Uurimusküsimused	Peakategooria	Alakategooria
K2: Missugused on õpilaskodus laste arenguvajadused?	K21: Suhted	K217: Eakaaslastega suhtlemine K218: Teiste lastega arvestamine
	K22: Tundeelu ja käitumine	K221: Kontakti saavutamine
	K23: Identiteet	K231: Üksi olemise aeg
K3: Missugused õpilaskodus juba kasutatavad tegevused vastavad õpilaste arenguvajadustele?	K31: Haridus	K311: Sotsiaalsete oskuste arendamine K312: Käelised tegevused K313: Väljasõidud
	K32: Tervis	K321: Spordimängud K322: Võistlused K323: Matkad
K4: Missuguste täiendavate tegevuste rakendamine oleks vajalik õpilaskodu laste arenguvajadustele vastamiseks?	K41: Identiteet	K421: Küsitlused lastele K422: Üks ühele rääkimine ja kuulamine K423: Õpilaste ideede toetamine K424: Õpilaste kaasamine K425: Lasta lastel ise proovida ja kogeda

2.2 Fookusgrupi intervjuus välja toodud vajadused õpilaskodu lastele

Fookusgrupi intervjuus osalenud näevad õpilaskodulast, kui **siiraid, ausaid, abivalmis** ja **viisakaid** lapsi.

Alati, kui on vaja kuskil midagi ära teha, tassida, siis on õpilaskodu õpilased esimesed, kes pakuvad oma abi.

Laste **käitumise** osas toodi välja: nad on **rahulolematud** ning **neil on puudulikud kombed**. Et saada teada, miks laps nii käitub, selleks on vaja temaga **kontakt saavutada**

Hullust käitumisest emotsioonid, et käitub halvasti, rahulolematust.

Lapsega peab saavutama kontakti, kui sa näed, et ta käitub halvasti.

Meie väikses koolis on see, et lapsed emotsionaalselt kannatavad, sest nad näevad, et teised lapsed lähevad iga päev koju ja osaliselt ka see, et õpilaskodu on neile sunnitud meede, et see tekitab ka rahulolematust.

Veel on näha, et vajadused ei ole rahuldatud, tema välimuse järgi, kuskilt katki, pea pesemata, lõhna järgi. Usalduse loomine.

Veel toodi välja, et lapsel **pole võimalik kodust kooli käia, tuleb kodust, kus pere vajab tugiteenust, vanematel puudu vanemlikest oskustest ja perega suhted sassis.**

Õpilaskodu laps on see, kes vajab kooli tulekuks kauem aega kui kuuskümmend minutit ja tal ei ole sobivat transporti igapäevaseks kooli kodu käimiseks.

Samuti on õpilaskodu laps see, kellel kodus vanematel vanemlikud oskused puudulikud.

Õpilaskodu laps on perest, kes vajab ise tugiteenust.

Õpilaskodu laps on see, kes vajab kooli tulekuks kauem aega kui kuuskümmend minutit ja tal ei ole sobivat transporti igapäevaseks kooli kodu käimiseks.

Samuti on õpilaskodu laps see, kellel kodus vanematel vanemlikud oskused puudulikud.

Õpilaskodu laps on perest, kes vajab ise tugiteenust.

Veel toodi välja, et **kool asub kodukohast kaugel, kodused elutingimused puudulikud, esmavajadused kaetud, sotsiaalsete oskuste arendamise eesmärgil** vajavad õpilased õpilaskodu.

Peres puuduvad teatud oskused, mida õpilaskodu saab õpetada

Kindlasti hügieen, et kui kodus puudub pesuvõimalus, siis siin nad saavad selle ära teha õpilaskodus.

Õpilaskodu on üks meede, et lastekaitse ei peaks last perest eraldama, sest õpilaskodus on enamik laste ajast kaetud, turvalisus, keskkond, toit, riided ehk siis esmavajadused on kaetud.

Kodused suhted on sassis vanematega, siis on õpilaskodu õige koht.

Tundeelu ja käitumise puhul toodi välja, et lapsel on vaja **tuge, armastust, tähelepanu, turvalisust, vanemlikku tähelepanu, kallistusi, eakaaslastega suhtlemist ja üksi olemise aega oma mõtetega ning oskust teiste lastega arvestada.**

Õpilaskodu laps vajab kõike, mida kodu pakkuda ei suuda.

Vanemlik tähelepanu, osadel lastel puudub isa ja isalik hoolitsus. Nad tahavad, et sa oleksid ema, õhtul enne magamaminekut tehakse kallid – nagu emale ja isale, see on väga, väga oluline nende jaoks.

Et laps saaks olla oma eakaaslastega ja suhelda nendega, arvestama erinevate isiksustega, saada selles keskkonnas oma väärtushinnangud, suhtlemine on väga oluline, kõik eluks vajalik, et elus hakkama saada.

Hariduse all toodi välja, et **vanematel puudub oskus toetada neid õpingutes ning hariduse omandamisel.**

Õpilaskodus saavad nad oskused, olla aktiivsed, ei jää harimata, kasimata, omandavad eelkõige sotsiaalsed oskused.

Laps on kuni 18 eluaastani koolikohuslane, tihti sotsiaalselt rasketel peredel ei ole võimalik lapsele õppimist võimaldada, siis õpilaskodu võimaldab saada haridust, mida ta vajab ja mis on talle kohustuslik.

Inimeseks olemiseks on vaja õpetada omaette olemise oskust, et oleks täiesti normaalne, et kui tunnid lõppevad, siis õpilane saab olla veidi aega omaette ja oma mõtetega, vajab oma keskkonda, et olla tema ise.

Raamatukogu on selline, ruum, kus ta saab olla tema ise.

Siis toodi veel välja tegevused, mis on juba õpilaskodus tagatud, nagu **spordimängud,**

käelised tegevused, väljasõidud, võistlused ning matkad.

MTÜ Paikassi külastus, neile väga meeldivad loomad ja nad armastavad loomi. See maandas neid.

Pallimängud, sellega on arenenud meeskonnatöö.

Eriolümpial käivad lapsed

Videviku matk õpilaskodu lastega allikatele pimedas.

Olulisel kohal intervjueeritavate arvates õpilaskodu lapse on **turvalise keskkonna loomine**, tuleb **arendada laste sotsiaalseid oskusi** ja parandada **omavahelist suhtlemist**.

Meie õpilaskodus on peremudel, et ongi nagu kodu, meil on olemas köögi osa, dušširuum, olemas kaks poiste tuba ja kaks tüdrukute tuba, keskkonna mõttes on neil siin kõik olemas, veel mängutuba.

Ühised tegevused, nagu laua katmine koos, mängimine, õues käimine ja huvitegevus.

Suhelda omavahel, olla sõbrad, palliring olemas ja liikluskasvatus tund, võib olla mõnes kodusel lapsel ei ole sellist võimalust nagu siin meie õpilaskodus.

Meil olemas veel rattapark ja soe toit, soe ruum, puhtad riided, voodipesu- kõik on tagatud.

Välja toodi veel, kuidas kooli töötajad saavad laste huvid välja selgitada, selleks saab teha **küsitlusi lastele, üks ühele rääkimine ja kuulamine, õpilaste ideede toetamine, õpilaste kaasamine ja lasta lastel ise kogeda ja proovida.**

Näiteks öökool, mille idee tuli ühelt poisilt ja nüüd teeme seda juba teist aastat ja lapsed väga ootavad seda.

Kindlasti jalgratta koolitus, et saame kõike õpitud praktikas proovida.

Palliringi idee kujunes välja tegelikult laste poolt ja nad väga huviga käivad seal.

Üks poiss pakkus välja idee, et minna Rakvere kinno, et see pidi nii äge kino olema ja et tema on seal ühe korra käinud ja tahaks seda ka teistele näidata.

Kindlasti ei tohi lapse ideed kohe maha materdada, et proovida ikkagi kuidagi see ellu viia.

Kui lapsed midagi välja pakuvad, tuleb sellele anda positiivne tagasiside.

Osa õpilaskodu lapsi kuulub õpilasesindusse.

Tuleb teha ideekorjet.

Meie lapsed on kaasatud ja tagasisidet oskavad meie lapsed anda väga hästi.

No ja käelised tegevused, nad on saanud puidutöö klassis käia ja saanud endale meisterdada, mida on soovinud. Naistepäevaks meisterdasid nad kooli naisperele roosid puidust.

Palliringis mõtlevad nad juba ise mängu välja ja siis mängivad koos.

Veel töid fookusgrupis osalenud välja oma ettepanekuid ja ideid:

Õpilaskodus siiski jätkata peremudelit, et lastel oleks nagu ema ja isa.

Noorsootöötaja võiks käia rohkem suhtlemas õpilaskodu lastega ja uurimas nende mõtteid ja ideid.

Õpilaskodusse oleks vaja sellist tuba, kus ta saab olla omaette, seda meil veel hetkel kahjuks ei ole.

2.3 Õpilaskodu laste väljendatud soovid ja vajadused

Püüdsin õpilaskodu lastega läbiviidud vestlust analüüsida samuti koode kasutades, mida rakendasin täiskasvanute fookusgrupi intervjuud analüüsis. Koodid olid tuletatud laste arenguvajadustele tuginedes (vt tabel 2).

Tabel 2. Õpilaskodu lastega läbiviidud vestluse analüüsimise koodipuu

	Koodipuu	
Uurimistöö eesmärk	Peakategooria	Alakategooria
Õpilaskodu laste vajaduste välja selgitamine	K1: Tervis	K11: Sportlikud tegevused K12: Liikumine õues K13: Uneaja määratlemine K14: Toitumine
	K2: Haridus	K21: Reeglid K22: Digivahendid K23: Toidu valmistamine K24: Väljasõidud
	K3: Identiteet	K31: Privaatsus
	K4: Suhted	K41: Mängimine eakaaslastega K42: Suhted eakaaslastega K43: Suhted täiskasvanutega
	K5: Tundeelu ja käitumine	K51: Käitumistavad K52: Turvatunne K53: Kodu igatsus

Õpilaskodu lapsed tõid vestluse käigus välja, mis on õpilaskodu nende jaoks:

Õpilaskodu on kodu moodi, siin saab televiisorit vaadata nagu kodus, magada saab nagu kodus, õues saab käia.

Kodus võiksid olla samad reeglid, mis õpilaskodus.

Õpilaskodus meeldib neile see, et **kasvatajad on head**.

Kui ta annab süüa, hoolitseb laste eest, annab voodipesusid.

Ta on lahke, viisakas, tore, ei pahanda.

Kui oleme pahandust teinud siis ei karju, vaid kutsub enda juurde ja räägib rahulikult.

Tervisega seonduvalt tõid lapsed välja, et neile meeldib **toit** ja et seda on **suur ports**.

Neile meeldib **mängida** ja nad tahaksid õpilaskodu **koridoris joosta**. Meeldivad **võistlused**, mis toimuvad õpilaskodus palliringis, aga **õues olemise aeg** võiks olla pikem ja **magama mineku aeg võiks olla hiljem**.

Veel tõid õpilaskodu lapsed välja, mis neile õpilaskodus ei meeldi nagu näiteks, et **poisid käivad tüdrukute toas, teiste laste kiusamine ja reeglid**.

Poisid ei tohi käia tüdrukute toas, sest kui me tuleme pesust siis poisid näevad meid paljalt.

Siiski peavad reeglid olema, sest kui neid ei ole, siis tulevad pahandused ja reeglid on selleks, et meil oleks turvaline ja ohutu siin olla.

Õpilaskodus võiksid olla samad reeglid, mis kodus, siis tekib kodutunne.

Haridusega seonduvalt toodi välja, et kõikidel võiks tubades olla **lauaarvutid** või **tahvelarvutid** ning oleks selleks ette nähtud aeg seal olemiseks. Samuti soovisid lapsed **teha süüa õppekõõgis ja kunstitundi**. Õpilaskodu lastele meeldib aktiivne tegevus ja nad tõid välja, et erinevaid **pallimänge** võiks rohkem olla. Väga meeldiks neile **väljasõidud** erinevatesse kohtadesse.

Palliringis võiksime mängida korvpalli, saalihokit ja võrkpalli.

Meile väga meeldiks minna kinno ja rabasse.

Identiteediga seonduva alla liigitasin, et lapsed sooviksid **oma tuba ja üksi olemise aega rohkem**.

Õpilaskodus võiks olla igal lapsel oma tuba, sest meil kodus seda ka ei ole.

Siis saaks oma toas rahuneda, olla omaette, keegi ei segaks.

Saaksin rahulikult enne magamaminekut emaga rääkida.

Suhete osas tõid õpilaskodu lapsed välja, et väga oluline on **viisakas käitumine ja suhtlemine** nii õpetajatega, kasvatajatega kui ka teiste lastega. Veel peaks õpilaskodu laste

arvates olema teistega **sõbralik, teiste hoidmine, toetamine** ning veel ei tohiks **teiste peale karjuda** ega **alahinnata**.

Tundeelu ja käitumisega oleks seostatav laste soov, et **õpilaskodu oleks kodu lähedal, arvestama üksteisega** ja õpilaskodus viibides tunnevad lapsed puudust **õest ja emmest, vanematest ning kodust**.

2.4 Õpilaskodu kasvataja tööülesanded

Järgnevates tabelite (vt tabeleid 3-7) annan ülevaate, missugused on minu ülesanded õpilaskodu kasvatajana tulenevalt õpilaskodu kasvataja ametijuhendist ning missuguste täiendavate tegevuste rakendamine oleks asjakohane 2023/24 õppeaastal laste arenguvajadustest lähtuvalt. Lisaks toon välja (vt tabel 8) enda arenguvajadused.

Tabel 3. *Lapse arengut toetavad tegevused tervise valdkonnas*

Õpilaskodu kasvataja ametijuhendist tulenevalt	Täiendavad tegevused
T1: Enesehügieeni harjumuste kujundamine ja vestlusringid.	T11: Hügieeni koolitus professionaali poolt T111: Kaasan TÜ teaduskooli (kätepesu) T112: Hammaste pesemine - Suukool
T2: Sõltuvuste märkamine-nendega tegelemine, vestlused	T21: Sõltuvuste ennetustöö T211: Elulised näited, kaasan professionaali rääkima erinevatest sõltuvustest T212: Õppevideod
T3: Piisav uneaeg- une vajaduse tähtsus, vestlusringid	T31: Otsida uuringuid unevajadustest ja nendes sisalduvat infot koos lastega läbi arutada
T4: Haigustunnuste märkamine, reageerimine	T41: Digiseadmete kasutamise aja määramine – silmade tervise eest hoolitsemine T42: Haavade hooldamise õpetamine T43: Esmaabi andmine – kaasata kooliarsti, et rääkida esmaabist
T5: Liikumine – jalutuskäigud õues	T51: Õiget rühti ja kehahoiakut toetavate hajutuste läbiviimine T52: Kõietöö – sõlmede õppimine ja madalrada. T53: Koostab kehaliste iseärasuste portree T54: Matkad, orienteerumine, kaardi lugemine- iga laps saab olla grupijuht, matkal olles peegliga liikumine. T55: Laste jooga
T6: Toitumisharjumused	T61: Tervislik toitumine T611: Kaasata spetsialist sellest rääkima T612: Tervisliku toidu valmistamine õppeköögis T613: Tervisliku toidu retseptiraamatu koostamine lastega

Õpilaskodu kasvataja ametijuhendist tulenevalt**Täiendavad tegevused**

T7: Loodud tingimused õppimiseks	T71: Parendada õppimis tingimusi T711: Lisalauad tubadesse T712: Õige valgus tubades T713: Õige asend laua taga istumiseks T714: Lõõgastavad silmaharjutused
----------------------------------	--

Kasvatajana olen täheldanud, et lapsed tulevad kodudest, kus vanemate oskused oma laste tervise eest hoolitsemiseks on puudulikud. Lastel puuduvad harjumused oma hügieeni eest hoolitseda ning tervislikult toituda. Lapsed tulevad kodust mustade riidetega ning nad ei taha neid vahetada. Mina saan õpetada neile märkama, kuid riided on mustad, siis tuua need pesukorvi, et saaksin need ära pesta ning õpetada enda järelt koristamist. Püüan lisada oma tööplaani mängulisi ja huvitavaid tegevusi nende harjumuste tekitamiseks.

Tabel 4. *Lapse arengut toetavad tegevused hariduse valdkonnas***Õpilaskodu kasvataja ametijuhendist tulenevalt****Täiendavad tegevused**

H1: Liikluskasvatus	H11: Kaasata koolitusprotsessi politseinikud
H2: Huvitegevuste läbiviimine Palliring	H21: Käe mootorika arendamine- karpide meisterdamise õpituba, kaartide meisterdamine H22: Loovtantsu ring H23: Draamaring – rollimängud, hääletreening, diktsiooniharjutused, improvisatsioon, teatriliikidega tutvumine, lugude loomine ja esitlemine
H3: Vastutuse õpetamine – lapsed mõistavad õpilaskodu reeglite vajadust, järgivad neid	H31: Vastutustunde arendamine H311: Lastega koos reeglite koostamine H312: Õpilaskodu kodukorra järjepidev selgitamine
H4: Koolis õpitu lõimine õpilaskodu tegevustesse	H411: Avastusõpe – taimekasvatus, taime kasvamise jälgimise tabeli täitmine H412: Poes käimine H413: Söögi valmistamine H414: Loodusprogramm - Marjamäng
H5: Väljasõidud	H51: Pärimus- ja rahvakultuuriga tutvumine – muuseumid ja õpitoad H52: Kinokülastused H53: Teatrikülastused
	UUS teema: Turvaliselt internetti, turvalisus ja isikuandmete kaitse

Kasvatjana saan õpilaskodus luua keskkonna, milles lapsed tunnevad ennast kaasatuna. Saan harjutada neid reegleid täitma ning luua erinevaid mitteformaalset õppimist võimaldavaid olukordi ja tegevusi. Kuna enamuse õpilaskodu lapsi ei käi koos perega väljasõitudel, siis püüan leida võimalusi muuseumide ja teatrikülastusteks.

Tabel 5. *Lapse arengut toetavad tegevused identiteedi valdkonnas*

Õpilaskodu kasvataja ametijuhendist tulenevalt	Täiendavad tegevused
I1: Iseseisev hakkamasaamine: riietumine, pesemine, musta pesu toomine pesukorvi	I11: Puhtuse hoidmine T211: Õpetan korra hoidmist elutubades T212: Õpetan tähelepanu pöörama riiete puhtusele
	<p>UUS TEEMA: Enesehinnangu tõstmine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oskus ennast väärtustada, oskus leida endas nii halba kui head • Emotsioonide väljendamine, ülesanne „Rõõm ja Viha“, „Vihavaal – millistes olukordades Sina mõnikord vihastud?“ • MINAPILT- rollimängud enesekehtestamise õppimiseks, töölehtede täitmine, küsimustik – enesetunnetuse kohta kooliaasta alguses ja lõpus, enesetunnetuse harjutused, ülesanne „Minapildi elemendid“; Kirjakast õpilaskodusse, kuhu ta saab jätta kasvatajale anonüümselt mured ja rõõmud, mida ta otse kasvatajaga rääkida ei soovi • Eakaaslaste tundma õppimine – meeskonnatööd ja mängud. • Seksuaalharidus – poisi ja tüdruku erinevused ja vajadused, ülesanne „Puudutused jutustavad“. <p>UUS: Oma tuba või nurgake oma mõtetega olemiseks – koos lastega meisterdada erinevatest materjalidest see nurgake. UUS: Loovkirjutamine UUS: Vaikuseminutid</p>

Lastega suheldes olen aru saanud, et nad ei mõista oma tundeid, ei oska välja tuua enda häid omadusi, kuna kodus öeldakse neile halvasti, alahinnatakse ja ei tunnustata. Kuna lastel ei ole kodus oma tuba, siis õpilaskodus tahaksin võimaldada neile nurga omaette olemiseks, ehitades selle koos lastega.

Tabel 6. *Lapse arengut toetavad tegevused suhete valdkonnas*

Õpilaskodu kasvataja ametijuhendist tulenevalt	Täiendavad tegevused
S1: Vestlusringid, kuidas me suhtleme teistega Kuidas teised ennast tunnevad, kui ütled halvasti Sotsiaalsete oskuste arendamine	S11: Eakaaslastega suhtlemise kujundamine S111: Õpetada teiste laste kuulamist ja peegeldamist, suhtlemis- ja rollimängud, töölehe täitmine: laused, mida Sina kasutaksid oma eakaaslastega suhtlemiseks? S112: Tegevuste väljamõtlemine laste poolt, meeskonnatööd, tagasiside tegevustele lastega koos
S2: Omavaheline suhtlemine	S21: Halvale ei ütlemine- situatsioonide läbi mängimine, tagasiside koos lastega S22: Ülesanne: Õpilaste portreed- teen igast lapsest külgsaates pildi ja lasen selle lastel välja lõigata, siis teevad sellest profiili värvilisest paberist ning siis saavad lapsed üksteise kohta positiivseid omadusi kirjutada. S23: Bingomäng: leia laps, kellele see omadus kuulub!

Õpilaskodus olen märganud, et lapsed ei oska omavahel suhelda, ning öeldakse teineteisele halvasti. Läbi hariduslike ja õpetlike mänguliste tegevuste saan luua olukordi, milles lapsed õpivad arvestama üksteise vajaduste ja erinevustega.

Tabel 7. *Lapse arengut toetavad tegevused tundeelu ja käitumise valdkonnas*

Õpilaskodu kasvataja ametijuhendist tulenevalt	Täiendavad tegevused
TK1: Omavaheliste konfliktide lahendamine	TK11: Probleemide lahendamise oskus, enesevalitsemine, grupitööd, viha valitsemine- Kaasata professionaal tegevusi läbi viima. Konfliktide käsitlemine – töölehe täitmine.
TK2: Heade suhete hoidmine kasvatajaga ja teiste lastega	TK21: Rollimängud, situatsioonide läbi mängimine, tagasiside koos lastega. TK22: Õpetaja rahulolu, teen endast kolm pilti erinevate emotsioonidega ning iga õhtul panen laste nimed vastavalt tema käitumisele, põhjendused lastele
TK3: Probleemse käitumisega lastega tegelemine	TK31: Individuaalsed vestlused ja laste vaatlemine. TK32: Koostöö kooli õpetajatega ja tugispetsialistidega probleemsete lastega tegelemiseks

Kuna õpilaskodus on väga palju nii laste omavahelisi füüsilisi kui ka vaimseid konflikte, siis pean vajalikuks õpetada probleemide ennetamist ning lahendamist ilma vägivaljata. Kuna lapsed ei suuda viisakalt suhelda ka kasvatajaga, pean oma ülesandeks õpetada suhtlemist täiskasvanutega. Selleks kavatsen hakata tegema individuaalseid vestlusi iga lapsega eraldi, et saaksin teada nende rõõme ja muresid, mida nad muidu teiste laste ees ei

taha rääkida, ning samas ka luua nendega usalduslikku suhet, et nad õpiksid väljendama oma soove arusaadavalt ja julgelt.

Tabel 8. Minu arenguvajadused kasvatajana

Olemasolevad teadmised ja oskused	Arendamist vajavad teadmised ja oskused
<p>Teadmised</p> <ul style="list-style-type: none"> • Erivajadustega laste toetamise ja märkamise koolitused kasvatajale • Esmane nõustamine • Õpilaskodu tegevuste ettevalmistamine ja loogiline ülesehitus (sissejuhatus, tegevus, õpitu kinnistamine ja tagasiside). • Erinevate õppemeetodite ja -vahendite kasutamine • Mitteformaalset õppe eesmärgistamine ja läbiviimine. • Noorsootöö põhimõtetele tuginemine • Laste omaalgatuse toetamine ja tunnustamine. • E- kooli täitmine, päevakava lisamine ning täiendav info laste kohta. <p>Oskused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lapse vajaduste märkamine • Laste kaasamine tegevustesse ja otsustesse • Arendavad tegevused lastega (lasen lastel ise mängu ja mängureegleid välja mõelda). • Heade suhete loomine ja hoidmine lastega. • Probleemsete olukodade lahendamine, juhtumianalüüsi koostamine. • Vanematega suhtlemine • Kooli arenguvestlustel osalemine • Suhtlemine klassijuhatajatega • Matkade organiseerimine ja läbiviimine • Ea- ja võimetekohaste mängude läbiviimine • Oma vigade tunnistamine lastele • Lastevanematega ühisürituste korraldamine. • Laste pingutuste ja saavutuste tunnustamine • Seiklustegevuste läbiviimine lastega nende huvidele ja vajadustele vastavalt. • Enda professionaalse käitumise ja tegevuse analüüsimine 	<p>Teadmised</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kasvataja koolitus • Vaimse tervise koolitus kasvatajale • Täiendkoolitus „Arengulise erivajadusega lapse märkamine ja toetamine – koostöö lapse käitumisprobleemide korral“ • Koolitused „Perevanema ja kasvataja lisakoolitus“; „Laste ja noorte seksuaalkasvatus ja lipusüsteemi rakendamine“ • Täiendavate tugimeetmete rakendamine • Koostöö parendamine kooli, kodu ja õpilaskodu vahel • Usaldusliku suhte loomise oskuste täiendamine • Psühholoogiaalased koolitused • Vaikuseminutite koolitus • Laste jooga koolitus <p>Oskused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eesmärkide seadmine, kuhu tahan jõuda. • Kiusamise sekkumine koolis – ennetamine, ühise mure meetodil lahendamine, muud võimalused • Projektide kirjutamine õpilaskodu laste tegevusteks. • Koolitus „Sotsiaalsete oskuste arendamise võtted“

2.5 Õpilaskodu kasvataja töökava 2023/24 õppeaastaks

Järgnevalt esitan õpilaskodu kasvataja töökava (vt tabelleid 9-12), mille alusel oma kasvatajatööd õpilaskodus läbi viin 2023/24. õppeaasta esimesel poolel septembrist detsembrini. Töökava koostamisel tuginesin nii kolleegidega kui õpilaskodude lastega läbi viidud vestluste tulemustele ning oma 2-aastasele töökogemusele.

Tabel 9. Töökava september 2023

Tegevused	Eesmärk
Õpilaskodu korra tutvustamine	Iga kooliaasta alguse on vaja kodukorda meelde tuletada.
Õpilaskodu reeglite koostamine: koos lastega koostada käitumisreeglid õpilaskodus	Veenduda, et laps saab aru õpilaskodu reeglitest ja peab kinni kokkulepetest.
Enesehügieeni harjumuste kujundamine: TÜ teaduskooli videod	Laps mõistab enesehügieeni vajalikkust ja saab oskused enda eest hoolitsemiseks.
Uneaja tähtsuse selgitamine läbiviidud uuringute	Laps saab aru, milleks on talle vaja piisavat uneaega.
Liikumine: Õiget rühti ja kehahoiakut toetavate hajatuste läbiviimine. Laps koostab enda kehaliste iseärasuste portree.	Laps mõistab, miks on vaja liikuda.
Palliring: erinevate pallimängude mängimine.	Laps saab aktiivselt liikuda.
Heade suhete hoidmine kasvataja ja teiste lastega: Rollimängud, situatsioonide läbi mängimine.	Õpib suhtlema ja hoidma suhet täiskasvanu ja teiste lastega.
Enesetunnetus: Seksuaalharidus, poisi ja tüdruku erinevused ja vajadused, ülesanne „Puudutused jutustavad“	Laps õpib tundma poiste ja tüdrukute vahelisi erinevusi.
Tagasisidering: Lapsed annavad tagasisidet septembris toimunud tegevuste kohta.	Laps saab võimaluse enda mõtteid väljendada.

Tabel 10. Töökava oktoober 2023

Tegevused	Eesmärk
Enesehügieen: kaasan Suukool (hambaste pesu).	Laps saab oskused hammaste pesu vajalikkusest.
Sõltuvuste ennetustöö: Elulised näited, kaasan professionaali rääkima erinevatest sõltuvustest.	Laps mõistab, mis tagajärjed on erinevate sõltuvusainete tarvitamisel.
Tegevused	Eesmärk
Esmaabi andmine: kaasata kooliarsti või kiirabitöötajat, et rääkida esmaabist ning kuidas abi kutsuda.	Oskab märgata ja anda teistele lihtsamat esmaabi.
Toitumisharjumused: Tervislik toitumine, kaasata spetsialist sellest rääkima. Tervisliku toidu valmistamine õppeköögis. Tervisliku toidu retseptiraamatu koostamine lastega.	Laps väärtustab tervislikku toitmist, saab kogemuse ise süüa teha ning koostab endale retsepti raamatu.
Liikumine: Matk looduses, iga laps saab olla grupijuht, kaardi lugeda matka vahe mäng „Peegliga liikumine“.	Saavad seiklusliku kogemuse, et matk ei ole ainult kõndimine. Saavad kogemuse ise gruppi juhtida, kaardilugemise oskuse.
Palliring	Laps saab harjutada meeskonnatööd .
Väljasõit: muuseumi külastus.	Laps oskab muuseumis käituda ja saab uusi teadmisi.
Omavaheline suhtlemine: „Bingo“ mäng.	Läbi omavahelise suhtlemise saab laps kaaslaste kohta rohkem teada.
Individuaalsed tegevused: loovkirjutamine.	Saab väljendada oma mõtteid kirjalikult.

Tabel 11. Töökava november 2023

Tegevused	Eesmärk
Palliring.	Õpib palli õigesti püüdma ja viskama.
Probleemse käitumisega lastega tegelemine: Individuaalsed vestlused lastega.	Usaldusliku suhte loomine.
Liikumine: köietöö, sõlmede õppimine ja madalrada.	Saab kogeda seiklustegevusi.
Väljasõit: teatri külastus.	Saavad teatrikülastuse kogemuse.
Meeskonnatöö arendamine: „Silla ehitamise mäng“	Mõistab meeskonnatöö tähtsust.
Lauamängude õhtu: mängimine koos lastega.	Saavad arendada mänguoskust ning omavahelist suhtlemist.

Tegevused	Eesmärk
Individuaalsed tegevused: vaikuseminutid.	Laste stressi ja väsimuse vähendamiseks.
Tagasisidering: laste tagasiside ja ettepanekud.	Laps saab võimaluse enda mõtteid väljendada.

Tabel 12. Töökava detsember 2023

Tegevused	Põhjendused
Palliring: Erinevate pallimängude mängimine	Lapsed saavad õppida erinevaid pallimänge ja arendada meeskonnatöö oskust.
Loovtegevus: Karpide meisterdamise töötuba	Peenmotoorika arendamine.
Väljasõidud: kino külastus.	Lapsed saavad kino külastuse kogemuse.
Loovtantsuring: Erinevate tantsuelementide õppimine.	Läbi tantsuliste liigutuste oma keha tundma õppimine.
Mänguoskuste arendamine: Erinevate mängude mängimine.	Laps õpib mängima erinevaid mänge, neid ise läbi viima
Emotsioonide teadvustamine ja nimetamine: Tagasiside esimese õppeperioodi kohtamärkmepaber lastele, kus ühele poole joonistab naeru näo ja mis talle meeldis õpilaskodus ning teisele poole kurva näo ja kirjutab, mis talle ei meeldinud.	Laps tunneb oma emotsioone ja oskab nendest rääkida.
Ürituse korraldamine õpilaskodus: Jõulupidu lastega.	Lapsed õpivad tähistama tähtpäevi.

3. Refleksioon

Loov-praktilise lõputöö raames selgitasin välja laste toetamist vajavad arenguvajadused ning sellest lähtuvalt koostasın oma õpilaskodu kasvataja töökava. Sain seejuures tugineda oma 2-aastasele töökogemusele õpilaskodu erivajadustega lastega. Õpingute vältel TÜ Viljandi kultuuriakadeemias olen saanud teadmised ja oskused, kuidas töötada noortega ja saan need teadmised rakendada oma kasvataja töösse. Refleksiooni kirjutamisel lähtun ALACT ehk SIBULA mudelist, mis koosneb kuuest erinevast tasandist: keskkond, tegevused, pädevused, tõekspidamised, identiteet ja missioon. (Korthagen & Vasalos, 2005).

Keskkond: Olen töötanud 2 aastat õpilaskodu kasvatajana. Selle aja jooksul olen saanud uusi kogemusi ja teadmisi selles valdkonnas. Õpilaskodul on olemas päevakava, aga kasvataja töökava pole koostatud. Oma töö paremaks organiseerimiseks ja eesmärkide saavutamiseks on mulle töökava väga vajalik. Juhtkonnaga arutledes oma plaanide üle olid nad toetavad ja valmis mind niisuguse kava koostamisel aitama.

Käitumine: Mulle väga meeldib töötada meeskonnas, kus kõik üksteist toetavad. Kasvatajana on minu eesmärgiks teha koostööd lastevanemate ja teiste kolleegidega ning toetada õpilaskodu laste arenguvajadusi, mis on neil ühel või teisel põhjusel puudulikult rahuldatud. Olen alati valmis uuteks väljakutseteks ning võtan rõõmuga vastu kõik, mis tööelu mulle pakub. Laste arenguvajaduste välja selgitamine oli põnev kogemus, sest läbi selle õppisin tundma rohkem oma õpilaskodu lapsi ning sain aru, mida nad tegelikult vajavad, kui on kodudest eemal. Töökava koostamine pakkus mulle suurt rõõmus, sest saan oma ülikooli teadmised ja oskused rakendada tegevustesse lastega. Mul on ideid ja mõtteid, mida lastega koos saan teha. Oluline minu jaoks on see, et ma kaasan õpilaskodu lapsi otsustesse, kuulan nende mõtteid ja ideid.

Oskused ja pädevused: Kasvataja töö erivajadustega lastega ei ole sugugi kerge. Iga päev tuleb lahendada konflikte nii laste omavahelistes suhtlemisolukordades kui ka suhetes täiskasvanutega. Ülikoolis saadud teadmised on aidanud mul ennast ja olukordi analüüsida, leida lahendusi ning valida igas olukorras sobiv käitumine. Olen ebaõnnestunud mõningates olukordades, kuid oskuse nendest õppida ja tunnistada oma vigu olen omandanud just õpitud teadmisi kasutades. Olen saanud julguse suhelda ja oskan oma seisukohti väljendada. Oskan märgata enda ümbritsevat keskkonda ning saan anda panuse selle muutmiseks, kui see on vajalik.

Tõekspidamised: Pean oluliseks, et õpilaskodus oleks lastel kindel päevakava ja tegevused planeeritud ning nende arenguvajadused rahuldatud. Tegevuste käigus on oluline

ka tegevusprotsess, mis toetaks laste arengut. Erialaselt soovin ennast pidevalt täiendada, et oleks mul piisavad teadmised ja oskused töö planeerimiseks.

Identiteet: Soovin panustada õpilaskodu laste arenguvajadustesse, et neil oleks seal elades sama tunne, mis kodus, nad oleksid hoitud ja neid väärtustatakse. Tahan olla õpilaskodu lastele sõber ja usaldusisik, kes on neile alati olemas. Tahan anda lastele edasi enda kogemusi ja teadmisi, et nad saaksid tulevikus oma eluga iseseisvalt hakkama. Tahan olla kasvataja, kes on eeskujuks teistele ning soovin muuta nende laste elukeskkonda huvitavaks ja mitmekesiseks. Tahan toetada lapsi nende igapäevaste tegevuste juures. Oma tugevuseks pean kannatlikkust ja head kuulamisoskust. Ülikooli õpingute käigus õppisin seadma omale eesmärke ja ennast analüüsima.

Missioon: Mul oli väga põnev töökava koostada, oma vähesest töökogemusest tean kui raske on leida lastele meelepärast tegevust ja kui kõik on planeeritud, saan oma tööd professionaalsemalt teha ning rohkem aega lastele pühendada. Minu töökava annab mulle võimaluse õpilaskodus läbiviidavaid tegevusi täiustada. Tehtud töökava võiks olla suureks abimaterjaliks teistele õpilaskodu kasvatajatele tegevuste planeerimiseks. Mulle väga meeldib olla õpilaskodu kasvataja ja soovin edaspidigi ennast sellel alal täiendada. Olen uhke, et koostasid töökava, mille valmimist toetas ka kooli juhtkond, seega tunnen, et minu missioon sai täidetud.

Kokkuvõte

Minu loov-praktilise lõputöö teemaks oli õpilaskodu kasvataja töökava erivajadustega lapse arenguvajaduste toetamiseks. Oluline on toetada laste arenguvajadusi, kaasates neid tegevustesse ning otsustesse, täita laste esmased vajadused ning luua neile selline keskkond, milles nad ennast hästi tunnevad.

Minu loov-praktilise lõputöö eesmärgiks oli koostada endale õpilaskodu kasvataja töökava ajavahemikuks 2023/24 septembrist detsembrini.

Selleks viisin läbi fookusgrupi intervjuu kooli töötajatega ning tegevuse õpilaskodu lastega lähtudes püstitatud uurimusküsimustest:

1. Missugused on õpilased, kes elavad õpilaskodus?
2. Missugused on õpilaskodu laste arenguvajadused?
3. Missugused õpilaskodus juba kasutatavad tegevused vastavad õpilaste arenguvajadustele?
4. Missuguste täiendavate tegevuste rakendamine oleks vajalik õpilaskodu laste arenguvajadustele vastamiseks?

Sain vastused uurimusküsimustele ning koostasid endale kasvatajale töökava. Töös andsin ülevaate lapse heaolu ja arengu käsitlemisel olulistest põhimõistetest, miniuurimuste läbiviimise protsessist ja tulemustest.

Miniuurimuse läbiviimistel andsid kooli töötajad ülevaate õpilaste arenguvajadustest ja õpilaskodu lapsed tõid välja oma soovid ja vajadused.

Töökava on koostatud pilootprojektina, mida tuleb vajadusel hiljem täiendada. Loodetavasti on minu koostatud töökavaga tutvumine abiks ka uutele alustavatele õpilaskodu kasvatajatele, sest töökava koostamisel lähtusin laste arenguvajadustest ning kasvataja ametjuhendis olevatest tööülesannetest. Lõputöös käsitletud materjalid ja tegevusprotsess on abimaterjaliks teistele õpilaskodu kasvatajatele, kes soovivad endale töökava koostada.

Kasutatud allikad

Euroopa Komisjon. (2020). Haridus ja koolitus 2020; Koolipoliitika. *Terviklik käsitlus koolist väljalangemise tõkestamiseks*.

https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-library/docs/policy_rec_estonian_final.pdf

Haridus- ja Noorteamet. (s.a.). *Mitteformaalne õppimine*.

<https://mitteformaalne.ee/mitteformaalne-oppimine/>

Haridus- ja Noorteamet. (s.a.). *Mis on üldpädevused?*. <https://harno.ee/uldpadevustestid>

Haridus- ja teadusministeerium. (s.a.). *Õpilaskodud*.

<https://www.hm.ee/uldharidus-ja-noored/alus-pohi-ja-keskharidus/opilaskodud>

Haridus- ja teadusministeerium. (s.a.). *Toe vajadusega õpilased: õppekorraldus ja tugiteenused*.

<https://www.hm.ee/uldharidus-ja-noored/alus-pohi-ja-keskharidus/toe-vajadusega-opilased-oppekorraldus-ja-tugiteenused>

Heinsar, J. (2013). Laps hariduses ja noorsootöös. Ilves, K. *Laste heaolu* (lk 7-8, 13, 42, 84). Statistikaamet.

http://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2011/04/Laste_headolu_sisu-1.pdf

Kaev, N. (2013). *Õpilaskodu põhikooli õpilase vajaduste ja toimetuleku toetajana*.

[Magistritöö. Tallina Ülikool]. Etera.

<https://www.etera.ee/zoom/589/view?page=1&p=separate&search=nele%20kaev&tool=search&view=0,0,2481,3118>

Karro, A. (2017). *Õpilaskodus elanud noorte tagasivaade kooliajale*. [Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool.] Core.

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/56770/karro_astrit_ba_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kikas, E., & Toomela, A. (2015). *Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes*.

Üldpädevused ja nende arendamine. Sissejuhatus üldpädevuste käsitlusse (lk 58-65).

Eesti Ülikoolide Kirjastus OÜ. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/45422>

Korthagen, F. A. M., Vasalos, A. (2005). Levels in Reflection: Core reflection as a means to enhance professional growth. *Teachers and Teaching: theory and practice*.

<https://korthagen.nl/en/wp-content/uploads/2018/07/Levels-in-reflection.pdf>

Lamesoo, K. (2021). *Fookusgrupi kirjeldus*.

<https://socialworlds.sgh.waw.pl/et/conducting-research/fookusgrupp/fookusgrupi-kirjeldus>

Lapse heaolu hindamise käsiraamat. (2017). Sotsiaalkindlustusamet.

https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Lastekaitse/Nouustamisteenused/lapse_heaolu_hindamise_kasiraamat.pdf

Lastekaitseadus. (2014). RT I, 10.11.2022, 7.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/110112022007>

Lubja, E. (2018). Lubja, E. (2018). *HEV õpilaste integreerimist soodustava*

kooli arhitektuurse lahenduse mõtestamine. [Magistritöö, Tallinna tehnikaülikool].

TalTech. <https://digikogu.taltech.ee/et/Item/5f700be6-3f24-499a-98e5-b416e2cedb37>

Martinson, M. (2017). Noorte osalus kui ühiskonna lakmustest. *Mihus*, 18.

https://mihus.mitteformaalne.ee/wp-content/uploads/2018/11/MIHUS_21.pdf

Murumaa-Mengel. (2014). Loovuurimismeetodid. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja*

metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/loovuurimismeetodid>

Märtson, T. (2017, 7. aprill). Kool ja Ühiskond. *Õpetajate Leht*.

<https://opleht.ee/2017/04/kool-ja-uhiskond/>

Nelis, P., & Pedaste, M. (2020, 1. november). Kaasava hariduse mudel alushariduse

kontekstis: süstemaatiline kirjandusülevaade. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*.

<https://doi.org/10.12697/eha.2020.8.2.06>

Pedak, K. (s.a.). Erivajadus ja sellega seotud mõisted.

https://www.tlu.ee/opmat/ts/TST6004/1_erivajadus_ja_sellega_seotud_misted.html

Puudega lapse haridustee. (s.a.). <https://epikoda.ee/lapsevanemale/puudega-lapse-haridustee>

Põhiharidus. (s.a.). <https://epikoda.ee/lapsevanemale/puudega-lapse-haridustee/pohiharidus>

- Põhikooli- ja gümnaasiumi seadus. (2023). RT I, 11.03.2023, 74
<https://www.riigiteataja.ee/akt.111032023074?leiaKehtiv>
- Põhikooli riiklik õppekava. (2023). RT I, 08.03.2023, 5.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020?leiaKehtiv>
- Rajaleidja. (2020). Kaasav haridus. *Juhendmaterjal õpilase toetamiseks koolis*. SA Innove
<https://rajaleidja.ee/wp-content/uploads/2020/02/Juhendmaterjal-%C3%B5pilase-toetamiseks-koolides-07.02.2020.pdf>
- Skogen, K. & Holmber, J. (2002). *Kohandatud õpe ja kaasav kool*. Haridus- ja teadusministeerium.
- Taits, T. (2013). *Õpilaskodu roll sotsiaalsete probleemide leevendamisel Ala Põhikooli Õpilaskodu näitel*. [Lõputöö, Tartu Ülikooli Pärnu Kolledž]. DSpace.
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/32970/taits_triinu.pdf
- Talu, K., & Tiko, A. (2009). Õpilaskodu kui võimalus käitumuslike erivajadustega õpilastele. *Ajakiri Sotsiaaltöö*. <https://tai.ee/en/node/5701>
- Tamm, T. (2006). Erivajadusega laps. <http://www.lasteaed.net/2006/04/28/erivajadusega-laps/>
- Tartu ülikool. (s.a.). Refleksiooni toetamine. *Kutseõpetaja õppekava*.
<https://sisu.ut.ee/kutseopetaja/refleksiooni-toetamine-0>
- Tulva, T. (2004). Kodu, kool ja õpilaskodu sotsiaalökoloogilises perspektiivis.
A. Tiko (koost), *Lapse kasvukeskkond ja sotsiaalsed oskused* (lk 9-23). AS Rebellis.
- Teppan, P. (s.a.). *Kaasaja õpiteooriate lähtepunktid*.
http://stud.sisekaitse.ee/Teppan/Opiteooriad/abraham_maslow.html
- Vihalemm, T. (2014). Fookusgrupi intervjuu. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <https://samm.ut.ee/fookusgrupi-intervjuu>
- Õpilaskodu tegutsemise tingimused ja kord. (2013). RT I 03.09.2013, 38.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13349116?leiaKehtiv>

Lisa 1. Fookusgrupi intervjuu küsimused

1. Kes on õpilaskodu laps?
2. Miks peavad lapsed elama õpilaskodus?
3. Kuidas te iseloomustaksite õpilaskodu lapsi?
4. Mida teie arvates laps õpilaskodus kõige enam vajab?
5. Kuidas saada teada, missugused õpilaskodu laste vajadused on rahuldamata?
6. Missugused meie õpilaskodus loodud tingimused toetavad laste arengut parimal moel?
7. Millised tingimused õpilaskodus vajaksid arendamist õpilaste arengu paremaks toetamiseks?
8. Missugused õpilaskodus toimuvad tegevused on laste poolt hästi vastu võetud?
9. Missugused õpilaskodu laste huvid vajaksid õpilaskodus toetamist, et nad tunneksid ennast seal hästi?
10. Kuidas on võimalik toetada õpilaskodu laste endi algatusi ja ettevõtlikkust?
11. Mida teie sooviksite veel lisada omaltpoolt selle teema kohta?
12. Millised oleksid teie poolsed ettepanekud edasiseks?

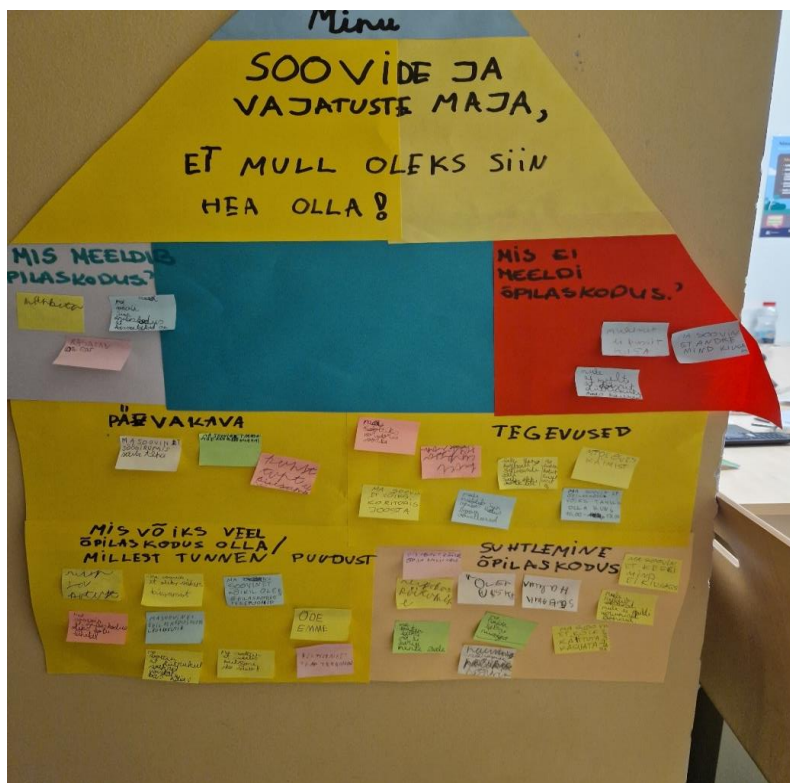
Lisa 2. Pildid

Pilt 1. *Minu soovide ja vajaduste maja meisterdamine. Erakogu*

Pilt 2. *Majale pealkirja andmine. Erakogu*

Pilt 3. Soovide ja vajaduste maja. Erakogu

Lisa 3. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Terje Sõrmus,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

**ÕPILASKODU KASVATAJA TÖÖKAVA ERIVAJADUSEGA LAPSE
ARENГУVAJADUSTE TOETAMISEKS,**

mille juhendaja on huvihariduse õpetaja Külli Salumäe,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Terje Sõrmus
22.05.2023